

УДК 372.2.015.31:[17.022.1+7:796.412(045)]

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-98-5-164-175>

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Л. Ю. Москальова

ORCID 0000-0002-9251-6746

К. А. Дмитренко

ORCID 0000-0002-4880-8274

На сучасному етапі становлення національної системи дошкільної освіти актуальною постає проблема цілісного розвитку й гармонійного виховання молодого покоління. В епоху стрімкого розвитку технічного прогресу стає помітним занепад загальнолюдських ціннісних орієнтацій. У статті окреслено вагome значення формування морально-естетичних почуттів у дітей дошкільного віку та провідні наукові праці з досліджуваної проблеми. Наведено дефініції понять «почуття», «моральні почуття», «естетичні почуття», надано визначення поняття «морально-естетичні почуття», зважаючи на інтеграцію наведених вище дефініцій. Визначено, що процес формування морально-естетичних якостей є одним із виявів такого явища як калокагатія. Це обумовило висвітлення таких питань, як-от: формування емоційно-почуттєвої сфери у дітей дошкільного віку, передумови вивчення цієї проблеми на сучасному етапі, віднайдення нових шляхів реалізації виховних завдань.

У статті запропоновано ряд засобів формування морально-естетичних почуттів. Серед запропонованих засобів окреслено спільні види діяльності й різні види мистецтва, одним з провідних визначено музичне мистецтво. Це зумовило представлення сутнісної характеристики музичного мистецтва, й необхідність теоретичного обґрунтування його ефективності як засобу формування морально-естетичних почуттів у дітей дошкільного віку. У результаті було теоретично обґрунтовано ефективність музичного мистецтва як засобу виховання морально-естетичних почуттів у дітей дошкільного віку. Це обумовило визначення подальших перспектив дослідження, а саме нагальної потреби експериментальної перевірки теоретично опрацьованого матеріалу.

Ключові слова: почуття, емоції, моральні почуття, естетичні почуття, морально-естетичні почуття, музичне мистецтво, музика, формування емоційно-почуттєвої сфери.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Провідною рушійною силою розвитку сучасної могутньої демократичної держави є всебічно розвинене, високоморальне, висококультурне, цілеспрямоване, гармонійно виховане й конкурентоспроможне молоде покоління. Необхідно зазначити, що процес виховання особистості започатковується з раннього й дошкільного дитинства, і продовжується все життя.

За сучасних умов розвитку суспільства актуальності набуває проблема морально-естетичного виховання молодого покоління. Адже стрімке підвищення рівня технізації й комп'ютеризації життя сучасної молоді людини тягне за собою зниження рівня культури живого спілкування, відсторонення від світу мистецтва. Дошкільне дитинство є сензитивним періодом для формування моральної й естетичної основи особистості.

Дошкільний вік – це період, коли в дитини формується світогляд. Варто зауважити на тому, що саме в цей період емоційно-почуттєва сфера особистості є досить вразливою, а тому необхідно віднаходити методично правильні шляхи її формування. Емоції та почуття зароджуються в різних видах діяльності. Одним із найцікавіших видів діяльності для дитини-дошкільника є музична. Музика є одним із доступних видів мистецтва для дитини. Базовим компонентом дошкільної освіти (2020) й програмами розвитку дітей дошкільного віку передбачено використання творів музичного мистецтва в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, починаючи з раннього віку. Адже музика є найпотужнішим засобом передачі національних традицій і загальнолюдських цінностей кожному наступному поколінню. Одним із джерел мудрості попередніх поколінь є українська народна пісня, що увібрала в себе кращий історично сформований досвід наших пращурів. Але не варто нехтувати й творами сучасного музичного мистецтва, які мають значимий виховний вплив і відображають сучасну буденність. Тому зауважимо на необхідності методично грамотно підходити до музичного супроводу під час планування й організації різних видів діяльності дітей в закладах дошкільної освіти й поза їх межами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Формування почуттів є найважливішим завданням виховання, починаючи з раннього дитинства. Дослідженню почуттєвої сфери особистості присвячено праці

таких учених, як-от: Г. Костюк (1976); Л. Виготський (1984); Р. Павелків, О. Цигипало (2008); Т. Дуткевич (2012); Н. Черепаня, Н. Русин (2020) та ін.

Над питаннями морального й естетичного виховання розмірковували, починаючи з часів становлення суспільства. Ці міркування стали основою сучасної наукової педагогічної думки. Проблемам морального (А. Залізник (2009); А. Богуш (2011); Г. Шевченко (2013); Л. Калуська (2014); Л. Лохвицька (2014); В. Панченко (2014); Г. Беленька, Н. Гавриш (2015); І. Бех (2015) та ін.) й естетичного (І. Казмерчук, Н. Федорова (2012); М. Роганова (2017); Т. Танько, М. Чернявська (2017); В. Волкова, Н. Матрос (2020) та ін.) виховання присвячено ряд наукових праць в різних галузях гуманітарних наук.

Актуальні проблеми морально-естетичного виховання дітей дошкільного віку в своїх працях розкрили Г. Шевченко (1985); Ю. Новгородська (2008); О. Каплуновська (2014); Т. Круцевич (2015); Т. Вільховченко (2017); А. Чаговець (2019) та інші.

Великого виховного потенціалу набуває музика як невичерпне джерело суспільної мудрості. Музичне мистецтво як засіб виховання дітей дошкільного віку розглядали Л. Гут (2013); С. Штремель (2015); В. Васіна, С. Серета (2016); С. Матвієнко (2017); А. Семенова (2019); М. Кордубан, А. Ковтун (2020) та інші.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Здійснивши аналіз наукових і методичних психолого-педагогічних джерел, маємо зауважити, що проблемам морально-естетичного виховання присвячено чимало наукових праць. Але досить неоднозначно окресленою залишається проблема формування морально-естетичних почуттів у дітей дошкільного віку засобами музичного мистецтва.

Мета статті полягає у визначенні сутності поняття «морально-естетичні почуття» й теоретичному обґрунтуванні місця музичного мистецтва в процесі формування цих почуттів у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. На сучасному етапі система національної дошкільної освіти перебуває у стані модернізації, що обумовлено рядом соціально-економічних факторів. Це обумовлює пошук нових шляхів реалізації освітніх і виховних завдань, що постають перед закладами дошкільної освіти й педагогічною спільнотою. Адже основоположним періодом в житті кожної людини є період дошкільного дитинства. На жаль, для сучасного суспільства характерним є велика обізнаність у світі технологій і неосвіченість у світі ціннісних орієнтацій та

почуттів. Це тягне за собою унеможливлення вирішення завдань цілісного розвитку й гармонійного виховання особистості. Тому вбачаємо необхідним надати теоретичне обґрунтування процесу формування морально-естетичних почуттів у дітей дошкільного віку засобами музичного мистецтва.

За своєю природою морально-естетичні почуття є вищими, які визначаються як різновид емоцій особистості, що відображають її ставлення до явищ соціальної дійсності та є результатом формування в процесі навчання й виховання (Дуткевич, 2012). На підставі окресленого вище, необхідно зазначити, що досліджувані почуття формуються на основі ґрунтовно засвоєного досвіду або емоцій, що викликані переживаннями в певному виді діяльності або ситуації.

Для того, щоб надати сутнісну характеристику поняттю «морально-естетичні почуття», вбачаємо доцільним розглянути дефініції понять «моральні почуття» й «естетичні почуття».

Моральні почуття – це стійкі переживання у свідомості людини, що обумовлюють її вольові реакції, ставлення до себе, до інших й соціального буття (Поніманська, 2006). Означені почуття є однією з рушійних сил розвитку особистості починаючи з дошкільного дитинства. Адже вони дозволяють дитині осягати норми суспільства й розширювати світогляд через відповідні емоційні стани. Саме такі вияви допомагають дитині розмежовувати основні категорії моралі, починаючи з такої паралелі як розуміння добра й зла. У процесі формування моральних почуттів вагомим значення набувають мотиви поведінки й вчинки. Тому педагогам, що працюють з дітьми дошкільного віку, а також їх близькому оточенню необхідно звертати увагу на створення сприятливих умов для формування моральних почуттів у зростаючої особистості.

Естетичні почуття – це емоції людини, що обумовлені її взаємодією з естетичними цінностями (творіннями природи й людського таланту) (Поніманська, 2006). Вважається, що дитина долучається до світу прекрасного починаючи з немовлячого віку, з першою колисковою піснею, з цікавістю до предметів, що її оточують. Провідним завданням естетичного виховання є формування естетичних уявлень, суджень і почуттів, естетичного ставлення до дійсності. У процесі формування в дітей естетичних почуттів, педагог має зауважувати на таких аспектах, як: схильність до емоційного переживання, активного засвоєння художнього досвіду, потенціал творчих здібностей, здатність сприймати красу й емоційний відгук.

Процес формування морально-естетичних почуттів є досить складним й інтегрованим. Існує велика кількість чинників, що дозволяють

поєднувати моральне й естетичне виховання. Адже зазначені виховні аспекти засновуються на певних почуттях, що зумовлюються рядом пережитих емоцій. На підставі зазначеного вище, можемо констатувати, що морально-естетичні почуття є одним із явищ калокагатії (поєднання моральної й естетичної складових виховання). До таких почуттів можна віднести бажання пізнавати світ мистецтва, емоційний відгук на прекрасне, відчуття краси мотивів і вчинків, прагнення до досягнення духовних цінностей. Тобто формування морально-естетичних почуттів – це інтегрований процес, що обумовлює виховання моральної й естетичної складових через емоційно-почуттєву сферу особистості.

Зауважимо, що задля забезпечення оптимізації процесу формування морально-естетичних почуттів, необхідно обмірковано підходити до вибору засобів виховання. До таких засобів можна віднести: колективну діяльність, зображувальне, музичне, хореографічне, театральне та інші види мистецтва. Ґрунтуючись на думці, що музика має великий виховний потенціал, вбачаємо доцільним, розглянути музичне мистецтво як засіб формування морально-естетичних почуттів у дітей дошкільного віку.

Як вже було зазначено, дошкільний вік є сензитивним періодом для формування емоційно-почуттєвої сфери особистості за допомогою доступних засобів. Діти досить чутливо сприймають об'єкти світу прекрасного й тягнуться до них. Музика є унікальним, універсальним засобом людського спілкування, для якого не існує ані кордонів, ані часових обмежень. За допомогою музики людина набуває багатьох можливостей, серед яких такі, як-от: здатність до самопізнання й пізнання світу, розширення світогляду, вираження свого внутрішнього світу за допомогою емоцій і музичних імпровізацій, розкриття своїх почуттів й особистісного потенціалу (Матвієнко, 2017).

Г. Шевченко (1985) зазначала: «... специфічність естетичного, в тому числі музичного виховання в тому, що воно формує розуміння краси, витонченість, загостреність світосприйняття, духовні потреби, емоційно-естетичне відношення до дійсності та мистецтва, розвиває творчі здібності».

Під виховною функцією музичного мистецтва Ю. Новгородська (2008) вбачала формування в дітей гуманного ставлення до тих, хто їх оточує, створення сприятливих умов для формування у них вищих почуттів, естетичних потреб, поглядів і смаків, зацікавленості різними видами мистецької діяльності.

С. Матвієнко (2017), у свою чергу, зауважувала, що відображаючи життя, музичне мистецтво утверджує моральну красу людини, розкриває багатство духовного світу, наголошує на вічних людських ідеалах, таких як відповідальність, відданість, дружба, щирість тощо.

Музичне мистецтво є найефективнішим виховним засобом, що формує систему людських почуттів. Саме музика, за допомогою поєднання минулого й сучасного суспільного досвіду, цілеспрямовано впливає на духовність особистості (Вишневський, 2003). Вона вважається багатожанровим, виразним видом мистецтва. Музичні твори допомагають людині пізнати не тільки світ, який їх оточує, а й пройти шлях до самопізнання, розкриття свого духовного потенціалу, світу емоцій і почуттів. Музика покликана впливати на емоційний потенціал людини, виховувати через формування почуттів, зокрема морально-естетичних. Ефективність музики як виховного засобу, що сприяє формуванню емоційно-почуттєвої сфери, пояснюється тим, що починаючи з пренатального періоду, вона є дієвим способом залучення дитини до сприймання світу прекрасного й закладання основ морально-естетичних почуттів.

Відтак, окреслено, що відсутність повноцінних музичних вражень в дошкільному віці матиме негативні наслідки у подальшому розвитку особистості. Таким чином, науковці доводять, що музичне мистецтво є універсальним і доступним виховним засобом, який через вплив на емоційну сферу особистості, забезпечує формування морально-естетичних почуттів, починаючи з дошкільного дитинства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, можна впевнено констатувати, що музичне мистецтво є ефективним засобом формування морально-естетичних почуттів у дітей дошкільного віку. Саме музика використовується як супровід діяльності дітей, відповідно до усіх освітніх ліній Базового компоненту дошкільної освіти (2020), і є доступним видом мистецтва для всіх вікових контингентів населення. Таким чином, доходимо висновку, що проблема формування морально-естетичних почуттів у дітей дошкільного віку засобами музичного мистецтва є нагальною на сучасному етапі розвитку національної системи дошкільної освіти. Це обумовлює певні перспективи подальшого експериментального обґрунтування означеної проблеми.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція, 2020) / Наук. кер.: Т. О. Піроженко, 2020. 37 с.
2. Бех І. Зростити моральну особистість головна турбота. *Дошкільне виховання*, 2015. №4. С. 6–8.
3. Васіна В. А., Серeda С. О. Виховання дітей засобами музики. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 2016. Вип. 4. С. 34.

4. Вільховченко Т. Сучасні естетичні технології виховання дітей дошкільного віку засобами ритміки. *Дидактика*. 2017. № 17. С. 256–259. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/8788> (дата звернення: 20.11.2019).
5. Вишневецький О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. посібн. Дрогобич : Коло, 2003. 528 с.
6. Волкова В. А., Матрос Н. В. Комплексний підхід до естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Розвиток освіти, науки та бізнесу : результати 2020* : тези доп. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 3–4 груд. 2020 р. Кривий Ріг, 2020. С. 259–261.
7. Гут Л. С. Музика як явище культури і засіб виховання. *Актуальні питання мистецької педагогіки*, 2013. Вип. 2. С. 22–25.
8. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
9. Залізник А. М. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань, 2009. 247 с.
10. Казмерчук І., Федорова М. Естетичне виховання дошкільників засобами природи. *Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини*: зб. наук.-метод. праць /за заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник. Житомир, 2012. С. 107–110.
11. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 144 с.
12. Каплуновська О. М. Вчуся жити. Духовно-моральне виховання дошкільнят. Старший дошкільний вік. Харків : Вид-во «Ранок», 2014. 144 с.
13. Кордубан М. В., Ковтун А. В. Музично-педагогічна спадщина Г. С. Сковороди як засіб естетичного виховання дітей дошкільного віку. *Perspective directions for the development of science and practice*, 2020. Вип. 20. С. 193.
14. Круцевич Т. Розвиток моральної складової особистості старших дошкільників у процесі організованої рухової активності. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2015. № 2. С. 93–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svp_2015_2_18 (дата звернення: 20.11.2019).
15. Лохвицька Л. В. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 128 с.
16. Новгородська Ю. Г. Методика музичного виховання дошкільників. Тексти лекцій : навч. посіб. Ніжин : Вид-во НДУ ім. Миколи Гоголя, 2008. 128 с.
17. Панченко В. О. Організація духовно-морального виховання дітей у дошкільних закладах. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки*, 2014. Вип. 45. С. 107–111.
18. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посібн. Київ : «Академ-видав», 2006. 456 с.
19. Роганова М. В. Виховання естетичного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку як основа їх духовності. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 1. С. 184–194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2017_1_22 (дата звернення: 09.05.2020).

20. Семенова А. Л. Про ознайомлення з дитячою оперою як засобом естетичного виховання дошкільників. *Схвалено до друку Вченою радою факультету психології та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (НДУ ім. М. Гоголя) Протокол № 10 від 24 квітня 2019 р. Ніжин, 2019. 231 с.*
21. Танько Т. П., Чернявська М. В. Естетичне виховання дітей у дошкільних закладах освіти України (друга половина ХХ століття): навч. посіб. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2017. 204 с.
22. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. / С. І. Матвієнко. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297 с.
23. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. В. Беленька, С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш та ін. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 329 с.
24. Хрестоматія з духовно-морального виховання дошкільників / Уклад.: А. М. Богуш, В. Є. Сучок. Острого : Острозька академія, 2011. 243 с.
25. Чаговець А. І. Гармонійне виховання дітей 4-6 років культурно-освітньому просторі дошкільного навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.07. Київ, 2019. 41 с.
26. Черепаня Н. І., Русин Н. М. Казка як засіб формування моральних почуттів у дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічні науки: зб. наук. праць*, 2020. Вип. 91. С. 36–42.
27. Шевченко Г. П. Духовно-культурні цінності виховання Людини: монографія. Луганськ : Вид-во «НОУЛПДЖ», 2013. 332 с.
28. Шевченко Г. П. Эстетическое воспитание в школе. Киев, 1985. 87 с.
29. Штремель С. Естетичне виховання дошкільників засобами музичного мистецтва. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, 2015. Вип. 52. С. 210–214.

References

1. *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [The basic component of preschool education]* (2020). Supervisor: T. O. Pirozhenko (ukr).
2. Bekh, I. (2015). Zrostyty moralnu osobystist holovna turbota [Growing a moral personality is the main concern]. *Doshkilne vykhovannia*, 4, 6–8 (ukr).
3. Vasina, V. A., & Sereda, S. O. (2016). Vykhovannia ditei zasobamy muzyky [Raising children through music]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti*, 4, 34 (ukr).
4. Vilkhovchenko, T. (2017). Suchasni estetychni tekhnologhii vykhovannya ditey doshkilnoho viku zasobamy rytmiky [Modern aesthetic technologies of education of preschool children by means of rhythmic]. *Dydaskal*, 17, 256–259. Retrieved from <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/8788> (date of appeal: 20.11.2019) (ukr).
5. Vyshnevskiy, O. I. (2003). *Teoretychni osnovy suchasnoi ukrainskoi pedahohiky [Theoretical foundations of modern Ukrainian pedagogy]*, 528. posibn. Drohobych: Kolo (ukr).
6. Volkova, V. A., & Matros, N. V. (2020). Kompleksnyi pidkhid do estetychnoho vykhovannia ditei starshoho doshkilnoho viku [A comprehensive approach to the

- aesthetic education of older preschool children]. *Rozvytok osvity, nauky ta biznesu: rezultaty 2020: tezy dop. mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf.*, December, 3–4, 2020. Kryvyi Rih, 259–261 (ukr).
7. Hut, L. S. (2013). Muzyka yak yavyshe kulture i zasib vykhovannia [Music as a cultural phenomenon and a means of education]. *Aktualni pytannia mystetskoj pedahohiky*, 2, 22–25 (ukr).
  8. Dutkevych, T. V. (2012). *Dytiacha psykholohiia: navch. posib.* [Child psychology: tutorial], 424. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury (ukr).
  9. Zalizniak, A. M. (2009). *Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do roboty z batkamy z moralnoho vykhovannia ditei starshoho doshkilnoho viku* [Preparing future educators to work with parents on the moral education of older preschool children]. (Candidate's Thesis in Pedagogy), 247. Uman P. Tychyna State Pedagogical University. Uman (ukr).
  10. Kazmerchuk, I., & Fedorova, M. (2012). Estetychne vykhovannia doshkilnykiv zasobamy pryrody [Aesthetic education of preschoolers by means of nature]. *Innovatsiyni dosvid pedahohiv doshkilnoi ta pochatkovoї osvity Zhytomyrshchyny: zb. nauk.-metod. Prats*, 107-110. V. Ye. Lytnova, & N. Ye. Kolesnyk (Eds.). Zhytomyr (ukr).
  11. Kaluska, L. V. (2014). *Kompleksna prohrama rozvytku, navchannia ta vykhovannia ditei doshkilnoho viku "Soniashnyk"* [Comprehensive program of development, education and upbringing of preschool children "Sunflower"], 144. Ternopil: Mandrivets (ukr).
  12. Kaplunovska, O. M. (2014). *Vchusya zhyty. Dukhovno-moraljne vykhovannia doshkilnjat. Starshyj doshkilnyj vik* [I'm learning to live. Spiritual and moral education of preschool children. Senior preschool age]. Kharkiv: Ranok (ukr).
  13. Korduban, M. V., & Kovtun, A. V. (2020). Muzychno-pedahohichna spadshchyna H. S. Skovorody yak zasib estetychnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku [Musical and pedagogical heritage of G. S. Skovoroda as a means of aesthetic education of preschool children]. *Perspective directions for the development of science and practice*, 20, 193 (ukr).
  14. Krutsevych, T. (2015). Rozvytok moralnoii skladovoi osobystosti starshykh doshkilnykiv u protsesi orhanizovanoi rukhovoi aktivnosti [Development of the moral component of the personality of senior preschoolers in the process of organized motor activity]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovyia*, 2, 93–97. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/svp_2015_2_18 (date of appeal: 20.11.2019) (ukr).
  15. Lokhvytska, L. V. (2014). *Prohrama z moralnoho vykhovannia ditei doshkilnoho viku "Skarbnytsia morali"* [Program for moral education of preschool children "Treasury of morality"], 128. Ternopil: Mandrivets (ukr).
  16. Novhorodska, Yu. H. (2008). *Metodyka muzychnoho vykhovannia doshkilnykiv* [Methods of musical education of preschoolers]. *Teksty leksii: navch. posib.*, 128. Nizhyn: Publishinh House of Mykola Hohol NSU (ukr).
  17. Panchenko, V. O. (2014). Orhanizatsiia dukhovno-moralnoho vykhovannia ditei u doshkilnykh zakladakh [Organization of spiritual and moral education of children in

- preschool institutions]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnogo universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Ser.: Pedahohichni nauky*, 45, 107–111 (ukr).
18. Ponimansjka, T. I. (2006) *Doshkilna pedagoghika: navch. posibn. [Preschool pedagogy: tutorial]* Kyiv: Akadem-vydav (ukr).
  19. Roghanova, M. V. (2017). Vychovanna estetychnoho stavlennya do pryrody u ditey starshoho doshkilnogo viku yak osnova iikh dukhovnosti [Education of aesthetic attitude to nature in older preschool children as the basis of their spirituality]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiya, teoriya i praktyka, 1*, 184–194. Retrived from http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2017_1_22 (date of appeal: 09.05.2020) (ukr).
  20. Semenova, A. L. (2019). *Pro oznaiomlennia z dytiachoiu operoiu yak zasobom estetychnoho vykhovannia doshkilnykiv [About acquaintance with children's opera as a means of aesthetic education of preschoolers]*, 231. Nizhyn (ukr).
  21. Tanko, T. P., & Chemiavska, M. V. (2017). *Estetychne vykhovannia ditey u doshkilnykh zakladakh osvity Ukrainy (druha polovyna XX stolittia): navch. posibn. [Aesthetic education of children in preschool educational institutions of Ukraine (second half of the XX century): tutorial]*, 204. Kharkiv: Publishing House of Kharkiv H. S. Skovoroda National Pedagogical University (ukr).
  22. Matviienko, S. I. (2017). *Teoriia ta metodyka muzychnoho vykhovannia ditei doshkilnogo viku: navch. posib. [Theory and methods of music education of preschool children: tutorial]*, 297. Nizhyn: Publishing House of Nizhyn M. Hohol State University (ukr).
  23. Bielienska, H. V., Vasyliieva, S. A., Havrysh, N. V. et al (2015). *Formuvannia bazovykh yakosti osobystosti ditei starshoho doshkilnogo viku v DNZ: monohrafiia [Formation of basic personality qualities of older preschool children in secondary schools: monograph]*, 329. Kharkiv: Drukarnia Madryd (ukr).
  24. Bohush, A. M., & Suchok, V. Ye. (2011). *Khrestomatiia z dukhovno-moralnogo vykhovannia doshkilnykiv [Textbook on the spiritual and moral education of preschoolers]*, 243. Ostroh: Ostroh Academy (ukr).
  25. Chahovets, A. I. (2019). *Harmoniine vykhovannia ditei 4-6 rokiv kulturno-osvitnomu prostori doshkilnogo navchalnogo zakladu [Harmonious upbringing of children 4-6 years old in the cultural and educational space of a preschool educational institution]*. (Abstract of Doctor's Thesis in Pedagogy), 41. Kyiv (ukr).
  26. Cherepania, N. I., & Rusyn, N. M. (2020). Kazka yak zasib formuvannia moralnykh pochuttiv u ditei starshoho doshkilnogo viku [A fairy tale as a means of forming moral feelings in older preschool children]. *Pedahohichni nauky: zb. nauk. prats, 91*, 36–42 (ukr).
  27. Shevchenko, G. P. (2013). *Dukhovno-kulturni tsinnosti vykhovannia Liudyny: monohrafiia [Spiritual and cultural values of human education: monograph]*, 332. Luhansk: NOULIDZh (ukr).
  28. Shevchenko, G. P. (1985). *Estetycheskoe vospytanye v shkole [Aesthetic education at school]*, 87. Kiev (rus).
  29. Shtremel, S. (2015). Estetychne vykhovannia doshkilnykiv zasobamy muzychnoho mystetstva [Aesthetic education of preschoolers by means of musical art]. *Psykhologo-pedahohichni problemy silskoi shkoly*, 52, 210–214 (ukr).

ФОРМИРОВАНИЕ НРАВСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКИХ ЧУВСТВ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА СРЕДСТВАМИ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА

Л. Ю. Москалева, К. А. Дмитренко

На современном этапе становления национальной системы дошкольного образования актуальной является проблема целостного развития и гармоничного воспитания молодого поколения. В эпоху стремительного развития технического прогресса становится заметным упадок общечеловеческих ценностных ориентаций. В статье обозначено весомое значение формирования нравственно-эстетических чувств у детей дошкольного возраста и ведущие научные работы по исследуемой проблеме. Приведены дефиниции понятий «чувство», «нравственные чувства», «эстетические чувства», дано определение понятия «нравственно-эстетические чувства», учитывая интеграцию приведенных выше дефиниций. Определено, что процесс формирования нравственно-эстетических качеств является одним из проявлений такого явления как калокагатия. Это обусловило раскрытие таких вопросов, как: формирование эмоционально-чувственной сферы у детей дошкольного возраста, предпосылки изучения этой проблемы на современном этапе, поиск новых путей реализации воспитательных задач. В статье предложен ряд средств формирования нравственно-эстетических чувств. Среди предложенных средств определены общие виды деятельности и различные виды искусства, одним из ведущих является музыкальное искусство. Это обусловило представление сущностной характеристики музыкального искусства и необходимость теоретического обоснования его эффективности как средства формирования нравственно-эстетических чувств у детей дошкольного возраста. В результате была теоретически обоснована эффективность музыкального искусства как средства воспитания нравственно-эстетических чувств у детей дошкольного возраста. Это обусловило определение дальнейших перспектив исследования, а именно необходимости экспериментальной проверки, теоретически обработанного материала.

Ключевые слова: чувства, эмоции, нравственные чувства, эстетические чувства, нравственно-эстетические чувства, музыкальное искусство, музыка, формирование эмоционально-чувственной сферы.

FORMATION OF MORAL AND AESTHETIC FEELINGS IN CHILDREN OF PRESCHOOL AGE BY MEANS OF MUSICAL ART

L. Yu. Moskalyova, K. A. Dmytrenko

At the present stage of formation of the national system of preschool education the problem of holistic development and harmonious upbringing of the young generation is relevant. In the era of rapid development of technological progress, the decline of universal value orientations becomes noticeable. The article outlines the importance of the formation of moral and aesthetic feelings in preschool children and leading scientific

works on the research problem. Definitions of the concepts "feelings", "moral feelings", "aesthetic feelings" are given, the definition of the concept "moral and aesthetic feelings" is given, taking into account the integration of the above definitions. It is determined that the process of formation of moral and aesthetic qualities is one of the manifestations of such a phenomenon as kalokagatia. This led to the coverage of such issues as: the formation of emotional and sensory sphere in preschool children, the prerequisites for studying this problem at the present stage, finding new ways to implement educational tasks. Among the proposed means, outlined common activities and different types of art, one of the leading, identified the art of music. This led to the presentation of the essential characteristics of musical art, and the need for theoretical justification of its effectiveness as a means of forming moral and aesthetic feelings in preschool children. As a result, the effectiveness of musical art as a means of educating moral and aesthetic feelings in preschool children was theoretically substantiated. This led to the definition of further prospects for the study, namely the urgent need for experimental verification, theoretically processed material.

Key words: *Feelings, emotions, moral feelings, aesthetic feelings, moral and aesthetic feelings, musical art, music, formation of emotional and sensory sphere.*

Москальова Людмила Юрївна – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь, Україна). E-mail: moskalevalul@gmail.com

Москалева Людмила Юрьевна – доктор педагогических наук, профессор, проректор по научной работе Мелитопольского государственного педагогического университета имени Богдана Хмельницкого (г. Мелитополь, Украина). E-mail: moskalevalul@gmail.com

Moskalyova Lyudmyla Yuriivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector for Scientific Work of the Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University (Melitopol, Ukraine). E-mail: moskalevalul@gmail.com

Дмитренко Катерина Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (м. Харків, Україна). E-mail: dm_kat@ukr.net

Дмитренко Екатерина Анатольевна – кандидат педагогических наук, доцент кафедры социальной работы Коммунального учреждения «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета (г. Харьков, Украина). E-mail: dm_kat@ukr.net

Dmytrenko Kateryna Anatoliivna - Ph. D. in Pedagogics, Associate Professor of the Department of Social Work, Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council (Kharkov, Ukraine). E-mail: dm_kat@ukr.net